

**Л. А. Жұбандықованың «Отбасылық-тұрмыстық қатынастар
саласындағы зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың
қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері»
диссертациялық жұмысына
АННОТАЦИЯ**

Жұмыстың жалпы сипаттамасы. Диссертациялық зерттеу қазіргі заманғы қылмыстың ең проблемалы және өткір әлеуметтік сегменттерінің бірі-отбасылық – тұрмыстық зорлық-зомбылықты кешенді қылмыстық – құқықтық және криминологиялық зерттеуге арналған, ол детерминацияның, көбеюдің, тиісті қол сұғушылықтың құрбандары үшін тікелей және алыс салдардың ауырлығының маңызды айрықша параметрлеріне ие. Зерттеу жүргізілген кезде қазақстандық қоғамда отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілерінің бұрын-соңды болмаған өсу жағдайы қалыптасты, ол неғұрлым қоғамға қауіпті қылмыстық-құқықтық іс-әрекеттерге айналатын барған сайын аса маңызды нысандарға ие бола бастады. Зерттелетін мәселенің ерекшелігі отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың жоғары қаупіне қатысты іс жүзінде толық қоғамдық консенсус аясында, отбасының бір немесе бірнеше мүшелеріне қауіпсіздікке қауіп төнген кезде азаматтардың жеке өміріне мемлекеттік араласуға жол берілетіндігімен байланысты, қылмыстың тиісті сегментінің криминологиялық көрінісінің өзі шешілмейтін проблеманың сипатына ие, бұл маңызды адамгершілік-психологиялық көзқарастардың деформациясымен байланысты. Қоғамның бөліктері, отбасы институтының дағдарысы, сондай-ақ, көбінесе сәйкес келмейтін сипаттағы заңнамалық және құқық қолдану қызметінің ақауларымен. Отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы қылмысқа әсер ету ниетімен байланысты қабылданған заңнамалық әрекеттердің айтарлықтай санына қарамастан, осы уақытқа дейін одан әрі назар аударуды және тиісті шешуді талап ететін мәселелердің едәуір бөлігі сақталып келеді.

Зерттеу тақырыбының өзектілігі.

Қазақстандық қоғамның жұмыс істеуінің конституциялық негіздері әрбір қазақстандық отбасы, сондай-ақ әрбір жеке адам өзінің неғұрлым маңызды құқықтарының, бостандықтарының, құндылықтарының барынша қорғалу жағдайында болуы үшін қажетті іргетасты қамтиды. ҚР Конституциясының 1-бабы мемлекеттің ең жоғары құндылықтары ретінде адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары танылады; 17-бап зорлық-зомбылыққа, қатыгездікке немесе қорлауға жол берілмейтінін жариялайды; өз кезегінде, 27-бап некені, отбасын, әке болуды, ана мен баланы қорғауды белгілейді, оны бұзғаны үшін әкімшілік немесе қылмыстық жауапкершілік жүктеледі. Адам мемлекеттің ең жоғары құндылығы ретінде сонымен бірге қоғамның ресурсы болып табылады, тек ұтымды, әлеуметтік-экономикалық аспектіде ғана емес, сонымен бірге зорлық-зомбылықтың ең аз түрлерін қолдану фактілерін болдырмайтын, қолайлы, жанжалсыз ортада тәрбиелеу жағдайында оң әлеуетті болжайтын рухани компонент тұрғысынан.

Қазақстандық қоғам, сайып келгенде, елде тұратын барлық адамдар есебінен қалыптасады, ал отбасылық-тұрмыстық агрессия актілеріне ұшырауына байланысты қоғамның едәуір бөлігінің қолайсыздығы кейінгі зорлық-зомбылық актілеріне айналу тәуекелдеріне ие, бұл ұлттың одан әрі дамуы үшін өте қолайсыз іргетас жасайды, оның негіздерін бұзады, құндылықтардың неғұрлым маңызды жүйесін босатады.

Отбасын, сондай – ақ азаматтардың ерекше осал санаттарын – әйелдер мен балаларды қорғаудың маңыздылығының жоғары дәрежесін түсіну-жаппай халықаралық-құқықтық құралдарды әзірлеуге ықпал етті. Сонымен, тиісті мәселелер адам құқықтарының жалпыға бірдей Декларациясымен (1948 ж.), БҰҰ-ның Бала құқықтары туралы конвенциясымен (1989 ж.), қылмыстар мен билікті теріс пайдалану құрбандарына арналған сот төрелігінің негізгі принциптерінің Декларациясымен (1985 ж.), БҰҰ Бас Ассамблеясының «барлық нысандарды жою мақсатында күш-жігерді жандандыру» қарарымен атап өтіледі әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық» (2007 ж.) және т. б.

Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл мәселелерінде ұлттық заңнамаларды қалыптастыру үшін стратегиялар мен ұсыныстарды әзірлеуге тікелей бағытталған бірқатар арнайы халықаралық-құқықтық құжаттар қабылданды: әйелдерге қатысты кемсітушілікті жою туралы Декларация (1967 ж.), әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы Конвенция (1979 ж.), Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою туралы конвенцияға факультативті хаттама (1999 ж.), әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жою туралы Декларация (1993 ж.), қылмыстың алдын алу және қылмыстық сот төрелігі саласындағы әйелдерге қатысты зорлық-зомбылықты жоюдың типтік стратегиялары мен практикалық шаралары Бас Ассамблеяның 1997 жылғы 12 желтоқсандағы 52/86 қарарымен қабылданды; Бейжің декларациясы (әйелдердің жағдайы бойынша) (1995 ж.), Еуропалық Кеңес конвенциясы әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық пен тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған қарсы күрес (2011 ж.), Еуропалық Кеңестің балаларды жыныстық қанаудан және жыныстық зорлық-зомбылықтан қорғау туралы Конвенциясы (Ланзарот конвенциясы, № 201 SDS, 2007) және басқалар.

Отбасы дәстүрлі түрде маңызды әлеуметтік фактор ретінде қарастырылады, сонымен бірге отбасы жеке тұлғаны қалыптастыру үшін өте маңызды, адамның моральдық, материалдық және рухани қолдаудың маңызды қажеттіліктерін жүзеге асырудың негізі болып табылады. Кез-келген жеке отбасындағы зорлық-зомбылық әрқашан бүкіл қоғам үшін өте қауіпті сигнал болып табылады, өйткені кез-келген зорлық-зомбылық оқиғасы, әсіресе олардың ұзақ уақыт бойы қайталануы белгілі бір жәбірленушіге ғана емес, оның жақындарына да зиян тигізеді, содан кейін оны болашақ ұрпаққа да таратуға болады. модификация мен өзгерістің белгіленген әлеуметтік заңдарына сүйене отырып ұрпақтар арасындағы қарым-қатынастағы зорлық-зомбылықтың күшеюі.

Отбасылық-тұрмыстық салада жыл сайын жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтардың жалпы үлесі салыстырмалы түрде аз болғанына қарамастан (2017-2023 жылдары ол 0,66% - дан аспады), отбасындағы зорлық-зомбылық мінез-құлық ең қауіпті жойылу ретінде қабылданатын Қылмыстық шындықтың көріністеріне жатады. Сонымен қатар, отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың жоғары кідірісін зерттеушілер ғана емес, сонымен бірге тиісті түрдегі қылмыстар бойынша қылмыстық істердің материалдарын зерттеу кезінде де анықтайды. Жәбірленушілер кінәлі адамды қылмыстық жауапкершілікке тартқанға дейін ұзақ уақыт бойы, кейде көптеген жылдар бойы зорлық-зомбылыққа ұшыраған жағдайлар жиі кездеседі, бұл балаларға қатысты зорлық-зомбылық, соның ішінде жыныстық зорлық-зомбылық түрінде болған кезде ерекше қауіпті формаларға ие болады.

ҚР Бас прокуратурасының ҚСЖАЕК қалыптастыратын ресми статистиканың деректері жыл сайын отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтардың жекелеген түрлерінің көлемін белгілейді. Мәселен, 2023 жылы кісі өлтірудің жалпы көлемінде (ҚР ҚК 99-бабы) 22,88% отбасылық-тұрмыстық салада жасалған; сол сияқты денсаулыққа қасақана ауыр зиян келтірудің барлық жағдайларының 18,6% - ы; денсаулыққа орташа ауырлықтағы зиян келтірудің 13% - ы; бір жылда жасалған барлық азаптаулардың 18,2% – ы; қылмыстық жазаланатын қауіптердің 8,7% - ы-барлығы бұл әрекеттер отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жүзеге асырылды. Қажетті қорғаныс шегінен асқан кезде кісі өлтіру, денсаулыққа ауыр зиян келтіру жағдайларын тіркеудің шамалы көрсеткіштеріне қарамастан (ҚР ҚК 102, 112-баптары), олардың едәуір бөлігі 2023 жылы (тиісінше 83,3% және 36,2 %) отбасылық-тұрмыстық салада жасалған деп танылды. Зорлық-зомбылық пен зорлық-зомбылықсыз жыныстық зорлық-зомбылықтың отбасылық-тұрмыстық факторының айтарлықтай аз үлесіне қарамастан, бұл қылмыстардың өте жоғары дәрежесін ескере отырып, олар отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың ең қауіпті түрлерінің бірі ретінде тануды талап етеді, әсіресе кәмелетке толмағандар немесе кәмелетке толмағандар жәбірленуші ретінде әрекет еткенде.

1997 ж. ҚР ҚК және 2014 ж. ҚР ҚК жұмыс істеуінің барлық кезеңіндегі заңнамалық өзгерістердің серпіні санкциялардың репрессивтілігін дәйекті арттыру, қосымша біліктілік және ерекше біліктілік белгілерін қосу жағына біржақты векторды айғақтайды. Мәселен, ҚР ҚК-нің 124-бабының құрамы шеңберінде 3 жылға бас бостандығынан айыру немесе бас бостандығынан айыру (ҚР ҚК 1997 ж.) бастапқы санкциясы кезінде осы уақытқа дейін ерекше біліктілік белгілері болған кезде ең жоғары жаза 17 жылға бас бостандығынан айыру болып табылады. Бұл ретте 2024 жылғы 15 сәуірдегі ҚР Заңымен. № 72-VIII азғындық әрекеттер жасау 16 жасқа толмаған адамдарға қатысты жазаланды.

Отбасы ішіндегі қақтығыстардан қаза тапқан немесе дене жарақатын алған адамдар зорлық-зомбылық қылмыстарынан зардап шеккендердің әртүрлі санаттары арасында бірінші орында тұр, әйелдер мен балалар ЖКЖ арасында басым топ болып табылады. Сонымен, орта есеппен әрбір төртінші әйел өмір бойы қатыгездікке ұшырайды және 2 жастан 14 жасқа дейінгі әрбір екінші бала өз отбасыларына қатаң жаза қолданад. Көбінесе әйелдердің өздері отбасылық-тұрмыстық салада зорлық-зомбылық жасағаны үшін кінәлі болады, бұл әйелдердің табиғатына қайшы келеді, өйткені криминологиялық зерттеулердің бүкіл тарихында физикалық агрессия әйелдердің мінез-құлық түріне және белгілі бір қажеттіліктерді жүзеге асыруға тән емес деген пікір аксиома ретінде әрекет етеді. Зардап шеккен балалар, өз кезегінде, әлеуметтік мәртебесіне, ересектерге толық тәуелділігіне байланысты ең осал категория болып табылады, сондықтан ұзақ мерзімді жәбірленудің, тұрақты ретраumatизацияның, тұрақты психикалық және психологиялық проблемаларға, тіпті дисфункцияларға әкелетін қауіптер әрқашан бар.

Осы уақытқа дейін Қазақстанда отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың көпфункционалды тетігінің қалыптасуына қарамастан, ұлттық әдістемелердің тиімділігі мәселелері әлі күнге дейін күмән туғызуда, өйткені олар осы жағымсыз әлеуметтік құбылыстың шиеленісуін болдырмау бойынша тежеуші факторға айналмады. Дәл осы себепті қазіргі уақытта отбасылық және тұрмыстық зорлық-зомбылық тақырыбы басым өзектілікке ие және жүргізіліп жатқан реформалардың барлық дәйектілігінің нәтижелерін мұқият зерттеуді, сондай-ақ жаңа, қосымша қорғаныс пен ескерту құралдарын іздеуді талап етеді.

Диссертациялық зерттеу тақырыбының ғылыми даму дәрежесі. Зорлық-зомбылық қылмысының әртүрлі аспектілері, оның ішінде отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында да әр жылдары отандық және ТМД елдерінің құқықтанушы ғалымдарының еңбектерінде атап өтілді: Н. М. Әбдіров, Г. А. Аванесов, а. н. Ағыбаев, Е. О. Алауханов, Ю. М. Антонян, Н. К. Асанова, А. Н. Ахпанова, М. М. Бабаева, И. Н.Беляева, М. С. Баймурзина, К. Ж. Балтабаева, Ю. Д. Блувштейн, И. Ш. Борчашвили, Н. И. Ветрова, А. Е. Волкова, И. В. Горшкова, К. К. Горяинова, М. В. Данилевская, К. И. Джаянбаева, У.С. Джекебаева, А. И. Долгова, А. С. Жданова, Б.Ж. Жүнісова, П. М. Зулкарнеева, К. Е. Игошева, А. Н.Ильяшенко, И. И. Карпец, Е. И. Каиржанова, Е. П. Кима, Д. А. Корецкова, В. М. Кормщикова, Ю. Н. Крупки, В. Н. Кудрявцева, Н. Ф. Кузнецова, Ф. А. Лопушанский, С. В. Максимова, Г. м. Минковский, г. г. Мошака, А. М. Нечаева, Р.Т. Нұртаева, Л.Сидыкова, П.г. Пономарева, в. п. Ревина, г. м. Резник, Е. г. Самовичева, Т. А. Сидоренкова, с. Б. Соболева, О. в. Старкова, А. Д. Тарковский, Б. Г. Тугельбаева, А. Д. Хамзаева, Д. А. Шестакова және басқалар.

Сонымен қатар, қазіргі уақытта заңнамада, құқық қолдану практикасында, осы қылмыс сегментінің құрылымында соңғы жылдары болған барлық өзгерістерді ескеретін диссертациялық зерттеу деңгейінде ҚР-да отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық және оған қарсы іс-қимыл

практикасы мәселелерін кешенді қылмыстық-құқықтық және криминологиялық зерттеу жоқ. Осы тұрғыдан алғанда, бұл диссертациялық зерттеу туындаған олқылықтың орнын толтыра алады және ҚР-дағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық проблемаларына байланысты барлық негізгі мәселелерді теориялық, статистикалық, эмпирикалық жүйелеу көзі бола алады.

Диссертациялық зерттеудің объектісі отбасындағы қылмыстық зорлық-зомбылық актілеріне байланысты қылмыстан кейінгі кезеңде туындайтын отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықты анықтайтын, сондай-ақ зорлық-зомбылықтың осы түрін көрсетудің әртүрлі нысандары үшін қылмыстық-құқықтық тыйым салуды белгілеуге байланысты және қылмыстың тиісті сегментіне профилактикалық әсер ету барысында жүзеге асырылатын қоғамдық қатынастар болды.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты-отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылықтың әлеуметтік-құқықтық, қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілерін кешенді талдау, заңнаманы, құқық қолдану мен тиісті қылмыстық құқық бұзушылықтардың алдын алу практикасын жетілдіру бойынша ғылыми негізделген ұсыныстар түрінде мұндай зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың теориялық және қолданбалы негіздерін әзірлеу.

Осы мақсатқа қол жеткізу келесі жеке ғылыми-зерттеу міндеттерін шешу арқылы мүмкін болды:

- қазақстандық қоғамдағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың қазіргі заманғы детерминациясының Тарихи алғышарттарын зерттеу;

-отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың қазақстандық моделімен салыстыру тұрғысынан халықаралық-құқықтық актілерді, шетелдік заңнаманы және құқық қолдану практикасын талдау;

-отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтар тобын қылмыстық жауаптылықтың нақты параметрлерін нақтылаумен оқшаулау;

-отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық актілерінен қылмыстық-құқықтық қорғаудың қосымша тетіктерін іздеу және негіздеу;

- отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық қылмысының динамикасын, деңгейі мен құрылымын жалпы криминологиялық талдау (деликтологиялық факторды ескере отырып) ;

-зорлық-зомбылық отбасылық-тұрмыстық қылмыстың криминологиялық алдын алу шараларын негіздеу және әзірлеу.

Әдістемелік база және зерттеу әдістері. Зерттеу үшін таңдалған әдістемелік құралдар құқықтық зерттеулер үшін дәстүрлі және сенімді және объективті теориялық білім алу үшін жеткілікті, өйткені ол әлеуметтік құбылыстар мен процестерді танудың жалпы ғылыми және жеке ғылыми әдістерінің теңдестірілген үйлесіміне негізделген. Зерттеудің негізгі әдісі ретінде танымның диалектикалық әдісі таңдалды, бұл Қазақстандағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың нақты және болжамды

детерминанттарын олардың жиынтығында және өзара байланысында анықтауға мүмкіндік берді. Индуктивті-дедуктивті әдіс қылмыстық-құқықтық және криминологиялық бағалаудың жекелеген сәттерін оқшаулау және оларды жалпы нәтижеге жеткізу кезінде белсенді қолданылды; талдау және синтез әдісі отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық үшін қылмыстық жауапкершілікті реттеудегі заңнамалық мәліметтерді бағалау кезінде сұранысқа ие болды. Модельдеу әдісі де белсенді қолданылды (ҚР қолданыстағы заңнамасының нормаларына жекелеген өзгерістерді негіздеу кезінде, сондай-ақ құқық қолдану практикасы мәселелері бойынша).

Диссертациялық зерттеудің жеке-ғылыми әдістерінің жүйесіне: тарихи-құқықтық (қазақстандық мемлекеттіліктің әртүрлі кезеңдеріндегі құқық нормаларының даму динамикасын бағалау кезінде); салыстырмалы-құқықтық (халықаралық-құқықтық актілердің, сондай-ақ шетелдік заңнаманың нормаларын зерделеу кезінде); әлеуметтанулық (қоғамдық қатынастардың зерттелетін жүйесіне шынайы баға алу, сенімділік деңгейін арттыру үшін) енгізілді статистикалық (2017 жылдан 2023 жылға дейінгі кезеңдегі ҚР-дағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық динамикасын суреттеуге мүмкіндік беретін); құрылымдық-функционалдық (отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын қорғауға бағытталған нормалар жүйесін құру кезінде); формальды-логикалық (заңнамалық нұсқамаларды нақтылау және оларды біріздендіру, қылмыстық заңнаманың заңнамалық техникасының деңгейін арттыру мақсатында); теориялық көздерді, БАҚ-тағы жарияланымдарды және қолжетімді ақпараттық-коммуникациялық ресурстарды контент-талдау (сараптамалық бағалауларды талдау кезінде, құқық қолдану практикасы, зерттелетін мәселе бойынша қоғамдық көңіл-күй деңгейін бағалау және т. б.); сындарлы-сыни талдау әдісі (зерттелетін мәселе бойынша теориялық әзірлемелерге ғылыми-зерттеу ревизиясын жүзеге асыруға мүмкіндік берген) және т. б.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы онда алғаш рет монографиялық деңгейде енгізілген заңнамалық өзгерістердің барлық жиынтығын, отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық актілері үшін жауапкершіліктің юрисдикциялық саласын айқындау мәселелерінде біркелкі емес заңнамалық практиканы, жүзеге асырылған теориялық әзірлемелер мен жинақталған құқық қолдану тәжірибесін ескере отырып, Қазақстандағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың өзекті мәселелері зерттелгендігіне байланысты. Жұмыста отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтардың дербес тобын оқшаулау, қоғамдық қатынастардың реттелетін саласының ерекшелігіне байланысты қылмыстық жауапкершіліктің нақты параметрлерін анықтау арқылы көрінетін түбегейлі жаңа тәсіл іске асырылды. Теориялық тұрғыдан алғанда, түбегейлі жаңа, тұжырымдамалық сипаттағы бірқатар өзгерістер негізделген, бірақ олар отбасылық және тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы тұру тұрғысынан сұранысқа ие. Жүргізілген криминологиялық талдау кейбір мәселелерді түбегейлі жаңа қоюды, зорлық-зомбылық отбасылық-

тұрмыстық қылмысқа алдын алу әсері мәселелері бойынша әдіснамалық негізделген екпін қоюды жүзеге асыруға мүмкіндік берді.

Жүргізілген диссертациялық зерттеудің жаңалығы негізінен қорғауға ұсынылған келесі негізгі ережелерде көрініс тапты:

1. Осы келеңсіз құбылысқа қарсы іс-қимыл мәселелерінде мемлекеттер қабылдайтын шаралардың кең жүйесімен расталатын әлемдік қоғамдастықтың барлық елдерінің отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық проблемасына ұшырау фактісі Қазақстандағы отбасылық қатынастарды дамытудың тарихи факторларының Қазіргі жағдайдағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың жоғары көрсеткіштеріне сөзсіз әсері туралы сөз қозғауға мүмкіндік бермейді. Сонымен қатар, қазіргі қоғам элементтерінің қазақстандық қоғамның дәстүрлерін атрибуттық қабылдаудың ренессансымен нақты алшақтығы (қарама-қайшылығы) бар, олар айқын қарама-қайшылыққа түсіп, отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықты қазақстандық қоғамның патриархалдық негіздерінің қандай да бір салдары ретінде психикалық қабылдаудың ерекше фонына әкеледі.

2. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілеріне әсер етудің барлық саласы осы уақытқа дейін қылмыстық-құқықтық жазықтықта шоғырланғанын ескере отырып, «тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» ҚР Заңында оның ұғымын нақтылау кезінде «отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық» ұғымымен байланыстырылуы тиіс қылмыстық құқық бұзушылықтар тобы теориялық және статистикалық негізделген:

- ҚР ҚК 3-бабын отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық саласына қатысты қылмыстық құқық бұзушылықтар тізбесімен толықтыруға қатысты ұсыныс тұжырымдалған, оны былайша тұжырымдау ұсынылады: «отбасылық-тұрмыстық зорлық – зомбылық саласына қатысты қылмыстық құқық бұзушылықтар-баптарда көзделген әрекеттер 99, 101, 102, 105, 106, 107, 108-1, 109-1, 110, 111, 112, 115, 120, 121, 122 және осы кодекстің 124-і, егер олар отбасылық-тұрмыстық салада жасалса»;

- «тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» ҚР Заңына енгізілген «отбасылық-тұрмыстық қатынастар» ұғымының анықтамасын былайша өзгерту қажет: «отбасылық-тұрмыстық қатынастар – ерлі-зайыптылар, бұрынғы ерлі-зайыптылар, бірге тұратын немесе бірге тұратын адамдар, жақын туыстары, туыстары, жекжаттары, ортақ баласы (балалары) бар адамдар арасындағы қатынастар», бұл жақын туыстықтың, қасиеттің және әлеуметтік және биологиялық туыстықтың басқа параметрлерінің заңды анықтамаларымен салыстырғанда отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық актілерінің неғұрлым кеңейтілген субъективті құрамын айқындау үшін қажет сабақтас заңнама нормаларында.

3. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл шеңберінде басым маңызы бар бірқатар мән-жайларды қылмыстық-құқықтық бағалауға көзқарастың тұжырымдамалық өзгерістері негізделген:

- жыныстық қылмыстар құрамындағы жәбірленушілердің жасын неғұрлым сараланған есепке алу мақсатында ҚР ҚК 122-бабы және 124-бабы

шеңберінде 12 жасқа толмаған адамдарға қатысты іс-әрекет жасау жағдайлары үшін қылмыстық жауаптылықтың жоғары параметрлерін белгілеу (ҚР ҚК 120-бабында және ҚР ҚК 121-бабында баламасыз қылмысты анықтау себебінен тиісті есепке алу енді мүмкін емес жас адамдарға қол сұғу кезінде өмір бойына бас бостандығынан айыру түріндегі жазалар);

- ҚР ҚК-нің 120-бабының 3-бөлігі және 121-бабының 3-бөлігі, сондай-ақ ҚР ҚК-нің 122-бабы мен 124-бабы 3-бөлігі Отбасылық қатынастардағы жыныстық қол сұғушылықтардың ерекшелігін көрсету мақсатында «жүйелі түрде» жаңа ерекше біліктілік белгісімен толықтырылсын;

- ҚР ҚК 106, 107, 108-1, 109-1-баптарының осы белгісімен толықтыра отырып, әйелге биологиялық организм ретінде қол сұғушылық орын алған қылмыстардың барлық құрамындағы жәбірленушінің жүктілік жағдайы туралы көрінеу білімнің белгісін алып тастау, бұл әйел жынысын қорғаудың жоғарылауының жалпы әлемдік үрдістерін және жүктілікті тиісті жыныстан туындайтын табиғи жағдай деп тануды көрсетеді, оның әлеуетті мүмкіндігі қол сұғу сәтінде кінәлі адамның ниетінің зияткерлік сәтімен қамтылуы тиіс.

4. Қажетті қорғаныстың заңдылығын және оны асыра пайдаланғаны үшін жауапкершілікті бағалау мәселелерінде қылмыстық заңнама нормаларының тиімділігін арттыру қажеттілігі негізделді:

- ҚР ҚК 32-бабы 3-бөліміне мынадай мазмұндағы қосымша параграфты енгізу: «« қажетті қорғаныстан асып кету болып табылмайды қол сұғушыға қорқыныш, үрей, шатасу салдарынан зиян келтіру, сондай-ақ қорғанушы бұрын қол сұғушы тарапынан зорлық-зомбылыққа ұшыраған жағдайларда.»(бір мезгілде ҚР ҚК 66-бабын алып тастаумен).

- Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы № 2 нормативтік қаулысының 17-тармағына мынадай тұжырыммен толықтырулар: «қорғаушы отбасылық-тұрмыстық қатынастарда болатын шабуылшы адам тарапынан алдыңғы зорлық – зомбылық фактісі анықталған кезде, Мұндай зорлық-зомбылықты растайтын барлық мән-жайлар-құқық қорғау органдарына жүгіну; әкімшілік немесе Құқық қорғау органдарына алдын ала Тарту негізге алынады. отбасындағы зорлық-зомбылық үшін қылмыстық жауаптылықтың болуы; қорғанушы адамның жақында қолданылған зорлық-зомбылықты көрсететін дене жарақаттарының болуы; шабуылшы тарапынан зорлық-зомбылық фактілеріне қатысты отбасы мүшелерінің, көршілердің айғақтары және басқа да мән-жайлар».

5. 2017 жылдан 2023 жылға дейінгі кезеңде ұрып-соғу және денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру бойынша деликтологиялық факторды (әкімшілік құқық бұзушылықтарды) ескере отырып жүргізілген жалпы криминологиялық талдау мынадай маңызды факторлар туралы куәландырады:

- құқықтық юрисдикция саласының өзгеруіне байланысты анықталған статистикалық «айырмашылықтар» ұрып-соғуды (ҚР ҚК 109-1-бабы) және

денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру жағдайларын (ҚР ҚК 108-1-бабы) тіркеу саны айтарлықтай азаяды деген болжамға негіз береді;

-отбасылық-тұрмыстық зорлаушының жеке басына қатысты отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласымен шектелген және жабық отбасылық-тұрмыстық коммуникациялардағы зорлық-зомбылық оқиғаларының қайталану тәуекелдерімен сипатталатын ерекше «қауіптілік жағдайы» туралы сөз қозғау керек, бұл ұрып-соғуды қылмыстық жауапкершілікке тарту және қасақана келтіру фактісіне дейін отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық саласында әкімшілік құқық бұзушылықтарға жол берген барлық адамдарды есепке алуды талап етеді денсаулыққа жеңіл зиян;

-жанұялық-тұрмыстық қылмыстың шиеленісу және циклдік түріндегі өзін-өзі анықтау (өзін-өзі көбейту) қасиеті себебінен ұрып-соғуды және денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіруді қылмыссыздандыру елдегі отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың ерекше үдеткішіне (өсу стимуляторына) айналғаны статистикалық дәлелденген;

-отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың өзін-өзі анықтау (өзін-өзі көбейту) қасиеті өңірлік тәсіл шеңберінде расталады, өйткені бұрын отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық саласында әкімшілік-құқықтық азаптаудың ең жоғары деңгейін көрсеткен облыстар (Шығыс Қазақстан, Қарағанды, Алматы, Павлодар, Қостанай облыстары) теріс үрдістермен және талданатын қылмыс сегментінің қылмыстық-құқықтық нысандарында ұсынылған.

6. Халықаралық-құқықтық құжаттарды, шетелдік тәжірибені және отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық фактілеріне алдын ала әсер етудің қалыптасқан үрдісін ескере отырып, қазіргі уақытта «тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу туралы» ҚР Заңында қолданылатын «отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу» ұғымының тұжырымы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбанын аксикреациялау («психологиялық сауықтыру») мақсатын көрсетумен толықтырылуға тиіс заңның негізгі ұғымдар жүйесіндегі зорлық-зомбылық «отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбанында мінез-құлықтың жаңа көзқарастарын қалыптастыруға бағытталған іс-шаралар» ретінде анықталуы керек, сондай-ақ кейінгі зорлық-зомбылық актілерінен психологиялық қорғауды қалыптастыруға бағытталған жоғалған оң көзқарастарды қалпына келтіру».

7. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбанының аксикреация жүйесінде бірінші кезектегі міндет-қайталанған зорлық-зомбылық оқиғаларының қаупі жойылғанға дейін оны бастапқы қылмыстан кейінгі кезеңдерде алшақтату (бөлу). Осыған байланысты ҚР заңнамалық актілеріне өзгерістер кешені негізделді:

- ҚР Қылмыстық іс жүргізу кодексі: 1) ҚР ҚІЖК-нің 371-бабы Жаңа бөлікпен толықтырылуы тиіс. Мынадай мазмұндағы 1-1:» кәмелетке толмаған адам Қазақстан Республикасы Қылмыстық Кодексінің 3-бабының

18-2-тармағында санамаланған қылмыстардың бірі бойынша куә немесе жәбірленуші болып табылған, ал күдікті, айыпталушы отбасы мүшесі болып табылатын жағдайларда заңды өкіл ретінде қорғаншылық және қамқоршылық органдары тартылады»; 2) баптың 1-бөлігіндегі. 217 ҚР ҚІЖК (жәбірленуші мен куәның айғақтарын депозитке салудың регламенттеу рәсімі) жаңа мән-жайды: «жәбірленушінің куәгерінің өмірі мен денсаулығына қауіптің болуы»; 3) үкімнің қарар бөлігінде көрсетілуге жататын мәселелерді регламенттейтін ҚР ҚІЖК-нің 398-бабының 1-бөлігі толықтырылсын. 12 мынадай мазмұндағы:»Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 18-2-тармағында көзделген қылмыстары үшін бас бостандығынан айыруға сотталған адамға жазасын өтеу кезеңінде жәбірленушімен байланыстың кез келген нысандарын қолдауға тыйым салу туралы шешім, егер бұл туралы жәбірленушінің өзі өтініш білдірсе, өзге де мүдделі адамдар не соттың өзі осы шараның қажеттілігі туралы қорытындыға келеді».

- «Пробация туралы» ҚР Заңы: 1) 13-бап 1-1-баптың жаңа бөлігімен мынадай тұжырыммен толықтырылуы тиіс: «егер күдіктіге, айыпталушыға қамауда ұстау түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылмаса, сотқа дейінгі пробация отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы істер бойынша міндетті түрде қолданылады»; 2) 14-бап 2-1-бап, ол мынадай редакцияда жазылсын: «отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы істер бойынша пробация қызметі: 3 тәулік ішінде тергеу судьясына осы баптың тәртібімен жақындауға тыйым салуға санкция беру туралы ұсыныспен сотқа дейінгі қысқаша баяндама жасайды. Қазақстан Республикасы Қылмыстық-процестік кодексінің 165-бабы; сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімі ішінде Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 98-3-бабында көзделген шараларды қолдану қажеттілігіне қатысты сотқа ұсынымдармен толық сотқа дейінгі баяндама».

- ҚР Қылмыстық кодексі: 1) ҚР ҚК 44-бабы мынадай мазмұндағы 1-1-бөлікпен толықтырылуы тиіс: «осы Кодекстің 3-бабының 18-2-тармағында көзделген іс-әрекетті жасаған адамға бас бостандығын шектеуді тағайындау кезінде осы Кодекстің 98-3-бабының 1-бөлігінде көрсетілген шараларды қолдану міндетті болып табылады. Жәбірленушімен бір тұрғын үйде тұруға тыйым салу үш ай мерзімге белгіленеді және тағайындалған жаза мерзімі аяқталғанға дейін ұзартылуы мүмкін»; 2) осыған ұқсас өзгеріс ҚР ҚК 63-бабына (3-1-бөлімге қосымша) енгізілуі тиіс.

8. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын қорғау тетігі құқықтық реттеудің барлық салаларын қамтуы және кешенді, салааралық сипатта болуы тиіс, осыған байланысты құқық бұзушылықтардың алдын алу мәселелеріне қатысты барлық қолданыстағы нормативтік-құқықтық актілерді біріктіру қажеттілігі негізделуі тиіс (ҚР 2004 жылғы 9 шілдедегі № 591-ІІ Заңы; 2009 жылғы 4 желтоқсандағы № 214 Заңы-IV; ҚР 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 271-IV Заңы) бірыңғай заң шеңберінде, бұл профилактикалық ықпал ету нысандары мен әдістеріне қайталануларды, терминологиялық әр

түрлі оқуларды және әртүрлі тәсілдерді алып тастауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ұлттық заңнаманы келесі қосымша қорғаныс құралдарымен толықтыру қажеттілігі негізделген:

- құқық бұзушылықтар мен қылмыстарға профилактикалық ықпал ету субъектілері ретінде жергілікті билік органдарының орталық орнын ескере отырып, отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтан зардап шеккен отбасыларға атаулы көмек көрсету жөніндегі қызметтегі олардың рөлін отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық актілерін жасаған адамдарға міндетті (өтінішіне қарамастан) әлеуметтік-құқықтық көмек көрсету ережесін енгізу арқылы арттыру керек. олардың психокоррекциялық бағдарламаларға, сондай-ақ осы зорлық-зомбылықтан зардап шеккен отбасыларға (отбасы мүшелеріне) қатысуы, осы мақсатта 2001 жылғы 23 қаңтардағы ҚР Заңының 27-бабының 29-тармағы және 31-бабының 26-тармағы. № 148-ІІ мынадай тұжырыммен толықтырылсын:»ҰБТ сондай-ақ міндетті негізде тұрмыстық зорлық-зомбылық актілерін жасаған адамдарға және олардың отбасыларына арнайы әзірленген бағдарламалар негізінде кешенді әлеуметтік-құқықтық көмек көрсетеді».

- ҚР ӘҚБТК-не жаңа 453-1-бапты енгізу, ол былайша жазылсын:

1. Отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықты ақтауға, оның ішінде жәбірленушіні айыптауға, гендерлік белгісі бойынша кемсітушілік мәлімдемелерге және тиісті қызметтің мақсатына қарамастан бұрмалаудың кез келген өзге де нысанасына байланысты ақпаратты тарату, сол сияқты жария мәлімдемелер...

2. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде, сондай-ақ мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адам немесе қоғамдық пікір көшбасшысы қайталап жасаған әрекет...

Ескерту. Осы баптың мақсаттары үшін өзінің кәсіби қызметіне және өзге де мән-жайларға байланысты Адамдардың елеулі тобына ақпараттық әсер етуге қабілетті адам қоғамдық пікір көшбасшысы болып танылады»;

- «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» ҚР Кодексіне мынадай өзгерістер енгізілуі тиіс: 1) ҚР Қббк-нің 10-бабының 3-бөлігінде ортақ неке жасына жеткенге дейін некеге тұрғысы келетін адамдардың өздеріне айрықша құқық белгіленсін (кәмелетке толмаған адамның некеге тұруына ата-аналары мен басқа да туыстары тарапынан мәжбүрлеу элементтерін болдырмау мақсатында); 2) 2 Б. 17 некені біржақты тәртіппен бұзу мүмкіндігін регламенттейтін ҚР КоБС мынадай мазмұндағы тармақпен толықтырылуға тиіс:»отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық актілерін не басқа жұбайының немесе кәмелетке толмаған балалардың өмірі мен денсаулығына қол сұғатын қылмыстық құқық бұзушылық жасады».

Зерттеудің эмпирикалық базасы:

-Маңғыстау, Атырау, Ақтөбе, Қостанай, Павлодар, Шығыс Қазақстан, Қарағанды, Алматы облыстарында және Шымкент қаласында ҚР ІІМ ҚАЖК-нің 14 орта және ең жоғары қауіпсіздік мекемелерінде отбасылық-тұрмыстық

қатынастар саласында зорлық қылмыс жасағаны үшін сотталған және бас бостандығынан айыру түріндегі жазасын өтеп жатқан 350 адамға анонимді сауалнама түріндегі социологиялық зерттеу. сотталғандардың деректеріне қатысты қылмыстық істердің материалдарын зерделей отырып;

-отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында қылмыстық құқық бұзушылық жасаған, пробациялық бақылаудағы адамдар туралы алынған деректер;

-ҚР ІІМ Тергеу департаментінің отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдар және олардың құрбандары (әйелдер, кәмелетке толмағандар)туралы статистикалық мәліметтері;

- ПО аумақтық бөлімшелерінің тергеу және анықтау бөлімшелерінің 516 қызметкері арасындағы әлеуметтік зерттеу нәтижелері;

-ҚР ІІМ Әкімшілік полиция комитетінің отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында құқық бұзушылық жасаған адамдар және олардың құрбандары (әйелдер, кәмелетке толмағандар)туралы статистикалық мәліметтері;

- ҚР ІІМ аумақтық бөлімшелерінің жергілікті полиция қызметі бөлімшелерінің 1274 қызметкері арасында әлеуметтік зерттеу нәтижелері;

-отбасы-тұрмыстық салада қылмыстық құқық бұзушылық жасаған құқық бұзушылар туралы, жәбірленушілер-әйелдер, астана (Нұр-сұлтан) қаласы, Алматы қаласы, Абай, Ақмола, Ақтөбе, Атырау, Алматы, Шығыс Қазақстан, Жамбыл, Жетісу, Қарағанды, Қостанай, Қызылорда полиция департаменттерінен кәмелетке толмағандар туралы статистикалық мәліметтер; Маңғыстау, Павлодар, Солтүстік Қазақстан, Түркістан, Ұлытау облыстары және Шымкент қаласы;

-Астана қ. «Қорғау-Астана» жеке қорының дағдарыс орталықтарына, Алматы қ. «Жансая» дағдарыс орталығына, Қостанай қ. «Даму» қоғамдық қорының дағдарыс орталығына, Маңғыстау облысы бойынша тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған дағдарыс орталығына, әлеуметтік шұғыл көмек көрсету орталығына көмек сұраған 100 отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарын әлеуметтік зерттеу нәтижелеріЖұмақ», Атырау облысы бойынша тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған дағдарыс орталығы, «Үміт» дағдарыс орталығы, «менің үйім» халыққа әлеуметтік көмек көрсету және дамыту орталығы, Өскемен қаласының дағдарыс орталығы, Ақтөбе қаласының дағдарыс орталығы, қаланың дағдарыс орталығы. Теміртау;

- ҚР Жоғарғы Сотының «Сот кабинеті» функционалынан қолжетімді отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жасалған және 2017-2021 жылдар кезеңінде бірінші сатыдағы соттар қараған қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы қылмыстық істердің материалдары;

- Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің ұлттық статистика бюросының статистикалық мәліметтері.

Зерттеу нәтижелерін сынау келесі нәтижелер мен іс-шараларда көрсетілген:

1 диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми мақалалар жарияланды:

1.1 Қазақстан Республикасындағы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық: жас ғалымдардың, магистранттар мен докторанттардың жай-күйі мен динамикасын өзекті бағалау// Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының 30 жылдығына арналған Халықаралық ғылыми конференция материалдары: Қабылбаев оқулары. – Қостанай: ҚР ПМ Қостанай академиясы. Ш. Қабылбаева, 18.03.2022. – 215-226 / 0,6 б. л.

1.2 Қазақстан Республикасының отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл жөніндегі заңнамасын жетілдірудің өзекті мәселелері//Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары: қазіргі кезеңде ішкі істер органдарының ұйымдастырылуы мен қызметі: проблемалар мен шешу жолдары. – Қостанай: ҚР ПМ Қостанай академиясы. Ш. Қабылбаева, 21.10.2022. – С. 58-67 / 0,5 п. л.

1.3 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылық үшін жазалардың пропорционалдылығы проблемасына// халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары: қазіргі кезеңдегі гендерлік зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл мәселелері», Халықаралық кемсітушілікке қарсы күрес күніне арналған. - Алматы: ҚР ПМ Алматы академиясы. М. Есболатова, 01.03.2023. – С. 62-65/ 0,2 п. л.

1.4 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылықтың тарихи-құқықтық аспектілері туралы // халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары: отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық факторлары және олардың алдын алу. - Ақтөбе: ҚР ПМ Ақтөбе заң институты. М. Бөкенбаева, 28.04.2023. – С. 25-33 / 0,5 п. л.

1.5 отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылық: заңнамалық ықпал ету шаралары диспаритетінің мәселелері // Ғылым: халықаралық ғылыми журнал. –Қостанай: ҚР ПМ Қостанай академиясы. Ш. Қабылбаева, 2022. – №4 (75). – С. 149-157 / 1,04 п. л.

1.6 қудалаудың қоғамдық қауіптілігін тану проблемасына, отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жүзеге асырылатын/ Л. А. Жұбандықова, Е. Е. Қайнар // Хабаршы: халықаралық ғылыми журнал. – Қарағанды: ҚР ПМ Қарағанды академиясы. Б. Бейсенова. – 2023. – №1 (79). – 239-246 Б. / 0,9 б. л.

1.7 отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жасалатын психологиялық және эмоционалдық зорлық-зомбылықты қылмыстық-құқықтық реттеудің өзекті мәселелері / Л.А. Жұбандықова, Е. М. Хакимов//Қазақстан Республикасы ПМ Алматы академиясының ғылыми еңбектері: ғылыми мерзімді басылым. – 2023. - № 4 (77). – Б. 323-336 / 1,6 б. л.

1.8 отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың қылмыстық-құқықтық шаралары: қайшылықтарды еңсеру және қосымша

ресурстарды іздеу қажеттілігі/Л.А. Жұбандықова, Ю. И. Симонова// Ғылым: Халықаралық ғылыми журнал. –Қостанай: ҚР ПМ Қостанай академиясы. Ш. Қабылбаева, 2024. – №1 (80). – С. 145-154 / 1,1 п. л.

2 отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу: ғылыми-практикалық нұсқаулық/ С. И. Каракушев, А. Ф. Саттарова, А. Б. Айтуарова, А. А. Алимпиев, Л. А. Жұбандықова. - Алматы: ADALKITAP, 2023. – 194 б. / 9,33 б. л.

3 Енгізу актілері:

3.1 Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы жобада айтылған «ұрып-соғу» және «денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру» әрекеттерінің қоғамдық қауіптілігін қорғаудың қылмыстық-құқықтық тетіктерін талап ететін физикалық зорлық-зомбылық түрлері ретінде тану « ғылыми зерттеуінің нәтижелері, бұрын қылмыссыздандырылған «ұрып-соғу» және «денсаулыққа қасақана жеңіл зиян келтіру» баптарын енгізу бөлігінде нормашығармашылық қызметке енгізілді және Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің Заңнама және сот-құқықтық реформа комитеті жанындағы Жұмыс тобының шешімімен Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық, қылмыстық-атқару жүйесін оңтайландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу жөніндегі заң жобасының негізіне кірді.іс жүргізу және қылмыстық-атқару кодекстерінің;

3.2 Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы ұсыныстардың жобасында «қудалау» әрекеті үшін қылмыстық жауаптылықты көздейтін жаңа бапты енгізу бөлігінде айтылған «қоғамдық қауіпті іс-әрекеттер ретінде қудалау» ғылыми зерттеуінің нәтижелері заң шығару қызметіне және республика Парламенті Мәжілісінің Заңнама және сот-құқықтық реформа комитеті жанындағы Жұмыс тобының шешімімен енгізілді Қазақстан Республикасының қылмыстық заңнамасын жетілдіру үшін Қазақстан өзекті және назар аударуға лайық деп танылды;

3.3 «Отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері» диссертациялық зерттеу материалдары Қазақстан Республикасы ПМ Тергеу департаментінің анықтау жұмысын ұйымдастыру басқармасының отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласында жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтардың жолын кесу жөніндегі тергеу және анықтау органдарының қызметін жалпылау кезінде пайдалану бөлігінде, шаралар әзірлеу кезінде қызметтік қызметіне енгізілді отбасылық-тұрмыстық қылмыстың алдын алу және алдын алу бойынша, сондай-ақ нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеу кезінде пайдаланылды;

3.4 Түркия, Әзірбайжан және Малайзияның отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл және оның алдын алу жөніндегі тәжірибесін экспресс-талдау нәтижелері Қазақстан

Республикасы Бас прокуратурасының Құқық қорғау органдары Академиясының ведомствоаралық ғылыми-зерттеу институтының ғылыми қызметіне енгізілді және «отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл және оның алдын алу жөніндегі халықаралық тәжірибе (елдер практикасы мысалында Қазақстан Республикасы Қауіпсіздік кеңесінің тапсырмасы бойынша өткізілген);

3.5 «Отбасылық-тұрмыстық қатынастар саласындағы зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілері «диссертациялық зерттеу материалдары М. Бөкенбаев атындағы Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институтының әйелдерді зорлық-зомбылықтан қорғау жөніндегі қызметкерлерді даярлау орталығының оқу процесіне енгізілді, атап айтқанда, М. Бөкенбаев атындағы Қазақстан Республикасы ІІМ Ақтөбе заң институтының қызметкерлерін институттың зорлық-зомбылығынан әйелдерді қорғау;

3.6 Ш. Қабылбаев атындағы Қазақстан Республикасы ІІМ Қостанай академиясының авторлар ұжымымен бірлесіп орындалған «отбасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу» ғылыми-практикалық құралы Қостанай облысы полиция департаменті жергілікті полиция қызметі бөлімшелерінің жедел-қызметтік қызметіне енгізілді.

Диссертациялық зерттеудің теориялық және практикалық маңыздылығы. Диссертациялық зерттеудің теориялық маңыздылығы отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың қылмыстық-құқықтық тұжырымдамасын, оның себептері мен жағдайларын анықтауға, қазақстандық заңнаманың бүкіл дамуы бойында заңнамалық өзгерістер динамикасын терең контексттік пысықтауға қазіргі кезде әзірленген тәсілдерді жүйелеудің жоғары деңгейімен айқындалады, бұл зерттеуге тиісті және сабақтас проблемалар шеңберінде кейінгі ізденістер жүргізу үшін негіз болуға мүмкіндік береді. Зерттеудің практикалық маңыздылығы негізінен отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылықтың мәнін ерекше әлеуметтік құбылыс ретінде анықтаудың жекелеген жаңа тәсілдерінің негізделгендігімен, сондай-ақ қолданыстағы қылмыстық, қылмыстық іс жүргізу, әкімшілік-азаптау заңнамаларын, ҚР басқа да нормативтік құқықтық актілерін, ресми сот түсіндірмесі актілерін өзгерту және толықтыру бойынша негізделген ұсыныстардың Елеулі жиынтығымен айқындалады. отбасылық-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимылдың жалпы құқықтық тетігін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Диссертацияның құрылымы мен көлемі зерттелетін мәселелердің сипатына, зерттеу тақырыбының даму деңгейіне, ұсынылған аспектілердің логикалық реттілігіне байланысты. Диссертация кіріспеден, алты бөлімнен тұратын үш бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған көздер тізімінен және қосымшалардан тұрады. Диссертациялық зерттеу ҚР Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті қойған талаптарға сәйкес келетін көлемде орындалды.